

Безліч вимушених підйомів й спадів, що мали місце в розвитку України, утворюють загальний рух формування української країни, народи якої бажать жити вільно, спокійно та активно у співдружності з багатьма країнами світу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Белікова В. В. Історія української музики: [навчальний посібник] / Валентина Венедиктівна Белікова; МОНМС України. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. – 372 с.
2. Історія української музики в 6 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського: Редкол. Г. А. Скрипник (голова) та інші / Ганна Аркадіївна Скрипник (голова) та інші. – К., 2004. – Т. 5; 1941-1948 рр. / М. В. Беляєва, Т. П. Булат, М. М. Гордійчук, М. П. Загайкевич та інші; Редкол. тому: А. І. Муха (відп. ред.) та інші. – 2004. – 504 с.
3. Музыкальный энциклопедический словарь / Гл. ред. Г. В. Келдыш. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.

4. Національна Спілка композиторів України. Довідник. – К.: Гроно, 2011. – 138 с.

5. Черкасов В. Ф. Музично-педагогічна освіта України на межі двох тисячоліть (1991–2010 рр.): [навчальний посібник] / Володимир Федорович Черкасов. – Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2011. – 380 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Белікова Валентина Венедиктівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ Криворізький національний університет, заслужений працівник культури України, член Спілки композиторів України.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

УДК 78.08:005.22(045)

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ «АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ» У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Наталія ІЛІНЦЬКА (Хмельницький)

Постановка проблеми. Оновлення професійної музично-педагогічної освіти сьогодні пов'язують з усвідомленням культури як форми буття і готовності фахівця відповідати її вимогам у нових соціальних умовах. Сучасні вимоги освіти вимагають від учителя музики активності, самоосвіти, самореалізації та постійного професійного зростання. Відомо, що культура формується всією системою навчання, в процесі якого особистість закріплює культурологічні знання і перетворює їх у переконання, норми і принципи діяльності. Постає питання про збільшення долі культурологічної спрямованості музично-педагогічної освіти як цінності, системи, процесу та її результату.

Підготовка педагогів за спеціальністю «Музичне мистецтво»* будується на основі синтезу педагогіки, музичного мистецтва і мистецтва взагалі, що пронизує всі ланки і ступені навчально-виховного процесу. Значну питому вагу в змісті цієї освіти посідають заняття із спеціального музичного інструменту, диригування, теоретичних дисциплін, концертмейстерського класу, сольного співу. Але все більш очевидною є необхідність посилення підготовки теоретичних дисциплін, особливо аналізу музичних творів, яка є базою для аранжування,

диригування та інших музично-теоретичних дисциплін [4, с. 2].

У підготовці фахівців предмет «Аналіз музичних творів» займає одне з провідних місць. Цей курс допомагає підготувати спеціалістів, що знають та розуміють зміст музичних творів з основного музичного інструмента, орієнтуються у різних формах творів для диригування та вокалу, володіють засобами реалізації музично – виховного процесу та позакласної роботи, мають навички самостійної роботи з нотним матеріалом та музично – педагогічною літературою.

Аналіз досліджень та публікацій. У науковій літературі питання музичної форми розглядалися науковцями під різним кутом. Б. Яворський звертав увагу на організацію музичної мови, Б. Асаф'єв розробив концепцію інтонаційної природи музики, думки Є. Незанківського та В. Медушевського були направлені вивчення логіки та функціональності музичної форми. С. Шип у своєму посібнику адаптував музичну форму саме для музично-педагогічних закладів освіти. Однак розкриттю особливостей навчально-методичного забезпечення викладення курсу «Аналіз музичних творів» було приділено недостатньо уваги.

Метою статті є розкриття особливостей та специфіки викладення курсу «Аналіз музичних творів» на факультетах мистецтв у навчальних закладах педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього фахівця зі спеціальності «Музичне мистецтво»* повинна бути багатогранною та багатоаспектною, тому вивчення даної дисципліни сприятиме розвитку його фахової професійності, компетентності.

Вивчення навчальної дисципліни організовано за принципами трансферно-модульної системи, яка сприяє систематичній та динамічній роботі студентів, з використанням модульної технології навчання та рейтингового оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу.

Мета курсу – полягає в наданні студентам цілісних науково-методичних та теоретичних знань про музичні твори: про устрій музичної форми та засоби вираження художнього змісту в музичному творі; про особливості формування навичок самостійного теоретичного аналізу музичних явищ будь-якого походження, складу. Виховання у студентів сприйняття музичної форми як живого процесу, розуміння логіки музичної форми, єдності та взаємообумовленості форми та змісту. Готувати фахівців до використання цих наукових музичних знань до потреб практики та виховання дітей.

Для комплексного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва при вивченні курсу передбачені такі завдання:

- вивчити специфічні риси музики;
- опанувати основні методи аналізу мелодії та гармонії музичного твору;
- особливу увагу варто надати елементам музичної мови, засобам музичної виразності;
- формуюча роль музичної мови вивчається не відокремлено, а в тісному зв'язку зі змістом твору;
- особливості розвитку музичної культури розглядаються у зв'язку з конкретним художнім образом;
- передбачає виховання художнього смаку, почуття стилю та форми твору,
- розвивати аналітичні навички, необхідні студентам для подальшої професійної роботи.

Матеріал програми складений з орієнтацією на два комплекси з одного боку гуманітарних дисциплін: українська мова та література, народознавство, образотворче мистецтво, а з другого фахових дисциплін, зокрема: історія музики, гармонія, музичний фольклор України, хорове аранжування.

Міжпредметні зв'язки роблять знання глибшими, вони спрямовані на гармонічний розвиток студентів. Одночасно з аналізом

музичних творів студенти відвідують уроки гри на інструменті, сольфеджіо, вивчають музичну грамоту, співають в хорі, грають в оркестрі тощо. Комплексний метод викладання, широке взаємопроникнення змісту навчальних предметів, єдність мети навчання та практична слухова основа всіх дисциплін створюють благодатні об'єктивні умови для розвитку різнобічних міжпредметних зв'язків в музично-виховному процесі. Проблеми музичної освіти розглядаються в контексті загальнокультурних процесів минулого й сьогодення [1, с. 79].

Викладання курсу «Аналіз музичних творів» дозволяє:

- оптимізувати засвоєння студентами змісту державних програм з «Основного музичного інструменту» та «Диригування»
- забезпечити професійну спрямованість музичної освіти на даному освітньо-кваліфікаційному рівні;
- поширити світобачення, об'єм різноманітних знань з фахових дисциплін;
- прищепити відповідні навички розбору музичних творів на практиці
- забезпечити гармонійний та різнобічний розвиток особистості.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- предмет, структуру, функції, принципи, методи, основні категорії аналізу музичних творів як науки;
- художньо-функціональне значення музичної форми у музичній мові різних стилів та художніх напрямів;
- особливості історичного розвитку, еволюції та становлення різноманітних музичних форм;
- основні закономірності музичної форми в музичних творах.

Студенти факультету мистецтв повинні вміти:

- визначати музичну форму творів як по спеціальності (основному музичному інструменту), диригуванню, так і спеціальної нотної літератури;
- визначати структуру та функції поліфонічних елементів їх ладофункціональний розвиток, тональний та гармонічний план музичної форми;
- володіти практичними навичками аналізу музичних творів в єдності форми та змісту;
- навчитися розуміти виразну роль елементів музичної мови в її змістовній взаємодії;
- вміти оцінити особливості композиції музичного твору в її історико-стилістичному контексті;

- самостійно добирати матеріал до реферату, доповіді, самостійної роботи;

- використовувати отримані знання в подальшій професійній діяльності.

Організація та здійснення навчального процесу у вищих закладах освіти України регламентується Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, та іншими нормативними актами з питань вищої освіти. Це передбачає вивчення навчального матеріалу «Аналіз музичних творів» у режимі лекцій, практичних занять, та самостійної роботи студентів [2].

Курс побудовано за принципом поступового переходу від простих форм до складних. Лекції мають бути логічно побудовані, глибокі за змістом і доступні за формою викладу, науково-обґрунтовані та систематизовані, необхідно користуватися музичними прикладами та засобами наочності. Так, наприклад лекції «Жанр в музиці», «Засоби музичної виразності», «Період та його класифікація» та інші, покликані формувати основи знань з предмету.

Особлива увага приділяється практичним заняттям. На них викладач організовує детальний розбір студентами різних видів форми у музичних творах. Отримані вміння й навички використовуються на практиці. Практична частина предмету включає:

- показовий теоретичний, слуховий і комплексний аналіз музичних творів із роз'ясненням принципів побудови й розвитку музичного твору, стильових та жанрових ознак, особливостей музичної мови твору, його художньої значимості, культурно-історичної та мистецької цінності;

- прослуховування і здійснення аналізу музичних творів;

- аналіз клавирів і партитур музичних творів із метою збагачення особистого музично-теоретичного досвіду [3, с. 2].

Вивчення навчальної дисципліни організовано за принципами трансферно-модульної системи, яка сприяє систематичній та динамічній роботі студентів, з використанням модульної технології навчання та рейтингового оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу.

Самостійна робота студентів має дві складові: самостійна підготовка до аудиторних занять та підготовка до модульного контролю.

Поряд з традиційними видами аудиторних занять, планується виконання індивідуальної роботи під керівництвом викладача – колективне або індивідуальне заняття студентів (консультації) та модульний контроль. Кожен з модулів має свою форму

контролю у вигляді індивідуальних завдань, виконання яких передбачається у письмовому вигляді з наступним захистом, або творчою роботою за музичним інструментом.

Рейтингова система оцінювання дозволяє врахувати, як поточну підготовку студентів до аудиторних занять, так і визначити рівень засвоєння навчального матеріалу окремого модуля. Підсумкова оцінка виставляється за рейтинговими показниками, з можливістю її покращення під час семестрового екзамену або заліку. Тематика завдань для самостійної роботи студентів, перелік орієнтовних питань для підготовки до підсумкового заняття, дозволяють студенту самостійно планувати терміни та обсяги змістової складової навчальної діяльності, прогнозувати її результативність.

Семестровий екзамен (залік) ставить перед студентом наступні вимоги:

1. Знати теоретичний матеріал курсу «Аналіз музичних творів» в обсязі передбаченому навчальною програмою.

2. Бути обізнаним із науковою й навчальною літературою з проблем курсу.

3. Вміти оперувати науковими музично-теоретичними поняттями та фаховими термінами.

4. Здійснити аналіз вокального або інструментального твору:

- розглянути музичний твір у контексті історичної епохи, творчої індивідуальності композитора, стилю, жанру;

- визначити музичну форму твору та її особливості;

- виявити типи викладання музичного матеріалу і принципи розвитку музичної форми;

- охарактеризувати особливості музичної мови твору;

- сформулювати власну думку щодо художньої значимості музичного твору;

- обґрунтувати роль і місце музичного твору в мистецькій спадщині [3, с. 18].

Висновки. Отже, у статті розкрито специфіку викладання курсу «Аналіз музичних творів», з'ясовано необхідні знання і уміння студентів набуті в результаті вивчення навчальної дисципліни, визначено мету і завдання предмету. Вивчені теоретичні та практичні теми програми, які дають змогу засвоїти особливості різних форм музичних творів, з'ясувати історію виникнення музичних форм, систематизувати та конкретизувати знання з предметів фахового спрямування з подальшим використанням у професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бевза Л. Межпредметные связи в преподавании музыкальных дисциплин в пединституте // Научно-методические вопросы преподавания музыкальных дисциплин / ред. Е. П. Александров. – Ростов на Дону, 1985. – С. 79–85.

2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навчальний посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «Компас», 1997. – 64 с.

3. Іванов О. К. Аналіз музичних творів Навчальна програма для студентів спеціальності 7.020205 : «Музичне мистецтво». – Миколаїв, 2010. – 26 с.

4. Іліницька Н. С. Аналіз музичних творів: Робоча навчальна програма за вимогами кредитно-трансферної системи / Н. С. Іліницька, Ю. В. Поплавська-Мельниченко. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, Хмельницький, 2011. – 16 с.

5. Іліницька Н. С. Аналіз музичних творів Навчальна програма для студентів за напрямом підготовки 0202 «Мистецтво», спеціальність «Музичне мистецтво»* / Н. С. Іліницька, Ю. В. Поплавська-Мельниченко. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2014. – 14 с.

6. Шип Сергій Васильович. Музична форма від звуку до стилю : Навч. посібник / С. В. Шип. – Київ : Заповіт, 1998. – 367 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Іліницька Наталя Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач комісії фортепіанних дисциплін кафедри теорії та методики музичного мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Коло наукових інтересів: історія музики, мистецька педагогіка, питання музичної самоосвіти та самовиховання.

УДК 37.032.371

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ПОЗИЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Марія КЛЕПАР (Івано-Франківськ)

Постановка проблеми. Вирішення важливої проблеми виховання молоді у складних сучасних соціально-економічних умовах потребує всебічного наукового осмислення історії, теорії та практики вітчизняної педагогіки, визначення ролі основних суб'єктів виховного простору, інститутів соціалізації юної особистості, серед яких важливе місце посідає дозвілля молоді.

Оновлення нашого суспільства вимагає правильного використання вільного часу, всіх його резервів. Важливо, щоб кожна людина могла розширювати свій кругозір, безперервно поповнювати свої знання, що буде сприяти її активній участі в житті, залученню до культурних цінностей. В свою чергу, без раціонально організованого дозвілля неможливий подальший різнобічний розвиток особистості, адже у вільний час можливе широке спілкування людей на основі спільних інтересів, особистих симпатій.

Однак, кількість вільного часу само по собі нічого не вирішує, оскільки проблема полягає в його розумному використанні. Тому все гостріше постають потреби в науково обґрунтованій, добре продуманій організації дозвілля. Відтак, актуальною на сучасному етапі є проблема організації вільного часу саме студентської молоді, адже самоосвіта є основою формування висококваліфікованого

спеціаліста. Використання музичного мистецтва як засобу виховання і розвитку гармонійно розвиненої особистості в час дозвілля важливе ще й тому, що велика кількість молоді приділяє увагу музиці тільки у вільний час і в час відпочинку. Відтак, дозвілля і розваги при вмілому керуванні можна спрямовувати у виховних цілях.

Насамперед, у вільний час, при умові його розумного використання, здійснюється процес фізичного і духовного розвитку студентів, формування їхніх ціннісних орієнтацій, детермінованих суспільними потребами і інтересами з метою успішної підготовки майбутніх вчителів до праці, активному засвоєнню спеціального і культурного досвіду старших, задовольняється прагнення до пізнання природної і соціальної дійсності, спілкування, суспільної діяльності, естетичної насолоди, творчого вдосконалення, фізичного розвитку.

Тому використання вільного часу з метою різнобічного і гармонійного розвитку особистості обумовлює його педагогічні функції і педагогічні завдання.

Аналіз досліджень і публікацій. До проблеми вільного часу зверталось чимало вчених. Важливий вклад в теорію і практику внесли філософи, психологи, соціологи, музикознавці і інші. Роботи музикознавців з